

Azt kérdi, hogyan írok komédiát? Vegyük a lehető legragikusabb helyzetet. Olyan legyen, amibe még a hullaház éjjeliőre is beleborzong, és közelítsük meg a legnevetségesebb oldaláról. Nincs olyan emberi dráma, amelynek ne volna derűs oldala. Egyébként ez az oka, hogy az úgynevezett komikus szerző rettenetesen szomorú, mondhatni „tragikus”.

G. F.

*George Feydeau
a lusta
megszu! lott*

„Hat-hét éves lehetett, amikor a szülei egy este magukkal vitték a színházba. Másnap reggel leült, és írt egy színdarabot. Édesapja, Ernest Feydeau, aki maga is műkedvelő író volt, és azzal büszkélkedhetett, hogy barátjának mondhatta Flaubert-t és Gautier-t, meghagyta a nevelőnőnek, hogy a gyerek aznapra felmentést kapjon a tanulás alól. „A fiú ma már épp eleget dolgozott.” E naptól kezdve Feydeau azért írt, hogy ne kelljen tanulnia.”

1878-ban, tizenhat évesen csatlakozik a „Les Castagnettes” művészklubhoz, ahol színészként és imitátorként lép fel.

„Deslandes, a Vaudeville Színház akkori igazgatója, szerződtetni akarta, és megegyezett vele a szerződés aláírásának időpontjában. Deslandes késett a találkozóról, Feydeau várt néhány percet, majd távozott. Így ért véget rövid színészi karrierje. „Aznap értettem meg”, mondta később, „milyen előnyökkel jár a pontatlanság. És rögtön meg is fogadtam, hogy életem hátralevő részében mindig késni fogok. Mind a mai napig tartom is magam az eskümhöz.”

1896 - Feydeau A hülyéje (Le Dindon) című darabját ekkor mutatják be Párizsban. A kultúrának kedvező korszak ez: a Belle Epoque, a Boldog Békeidők. Párizs nyüzsgő világváros, és óriási lendülettel igyekszik mellé a Millenniumot ünneplő Budapest is. Ebben az évben épül – Siemens-kocsikkal - a Földalatti, ez a saját korában egyedülálló, merész álmot megvalósító tömegközlekedési eszköz. A Siemens története az innovációk története. Sajtja a folyamatos megújulás képessége, az alkotó fantázia.

Tartsanak velünk a színházba is.

Az előadáshoz jó szórakozást kíván a

SIEMENS

Innovációk világhálózata

AZ ÖRKÉNY ISTVÁN SZÍNHÁZ KIEMELT TÁMOGATÓJA A **SIEMENS**

1883-84-ben katonai szolgálatot teljesít. Ekkor írja első komolyabb színdarabját, a Női szabót, amit két évvel később a Renaissance Théâtre-ban, ahol titkárként dolgozik, be is mutatnak. Az előadás hatalmas sikert arat, és természetesen – pénzt is hoz a konyhára. Innentől kezdve a négygyermekes családapa sikert sikerre halmozva írja sorra komédiáit – mégis mindig tele van adóssággal. Feydeau képtelen felhagyni játékszenvedélyével, megszállottan tözsdézik. Eljätssza, amit még meg sem keresett. Amikor el kell adnia híres gyűjteményét – többek közt Cezanne, Corot, Van Gogh és Renoir műveit -, másakra tesz szert: kutyákat és macskákat vesz magához. Éjjel-nappal ír, és – akárcsak hősei – előre menekülve próbálja megoldani helyzetét. Talán ennek (is) köszönhető színdarabjai örületes tempója, hősei páni félelme az utóléréstől. Mégis, minden egyes újabb mű megírása előtt úgy érzi, képtelen az előzőt túlszárnyalni vagy akár csak megközelíteni. „Szeretnék elkezdni egy új komédiát, de zavar a hitványságom biztos és szomorú tudata: én nem vagyok elég nagyszabású.” A rendkívül termékeny szerző életműve több mint húsz színpadi monológ és negyven színdarab, amelyek – egy kivételével – mind komédiák. Egyetlen „komoly” darabja a Rügyfakadás, amelyet fogadásból ír. A hülyéje (Le Dindon) 1896. február 8-án kerül bemutatásra a Palais Royal-ban.

1909-ben második felesége elhagyja fiatalabb szeretőjéért, Feydeau pedig úgy dönt, hogy egy hétre a Hotel Terminusba költözik. Tíz évig marad. 1916-ban elválík feleségétől és ebben az évben írja meg utolsó darabját. Két év múlva viszonyt folytat Odette Darthys táncosnővel, de nem sokkal később kiderül, hogy szifilisz van, még hozzá nagyon előrehaladott stádiumban. Rögeszmék és kényszerképzetek kínozzák, szanatóriumba kerül, ahol 1921-ben elborult elmével hal meg.

- Élnek még kannibálok ebben az országban?

- Már nem, ugyanis a múlt héten megettük a legutolsót.

G. F.

Vinkó Főzset Pokolgép az alsónadrágban

George Feydeau vaudeville-jeiről

Könnyedén nyilatkozunk Feydeau-ról. Ráaggatunk néhány állandó jelzőt, vállon ve-regetjük és az ügyes színházi mesterembe-rek közé soroljuk. Ő „a nevetés főmérnöke”, „a legügyesebb jókedvű”, aki pedáns pontossággal üzemelteti humorgépezetét.

Amikor Feydeau 1886-ban első három-felvonásos komédiájával debütált, a párizsi bulvár a másodvirágzását élte. A Boldog Békeidők, a Belle Époque kezdete ez a kor-szak, a Harmadik Köztársaság polgárai tob-zódnak az élvezetekben: bál a Bois de Bou-logne-ban, premier az Operában, fogadás a lóversenypályán, divattá válik az antikleri-kalizmus és a szabadgondolkodás, gomba-mód szaporodnak a színházak és az étter-mek, mindenki mintha valami ideges láz-ban égne, mindenben részt akar venni, s minden a nagy bulvárok színes forgatagá-ban történik. Itt működnek a Feydeau-da-

rabokból ismert szállodák és éttermek (a Hotel Paradiso, a Hotel Ultimus, a Hotel Terminus), az éttermek (az Aranyház és természetesen a a Maxim's is, ami egy életen át a szerző törzshelye). Feydeau itt ül minden este törzsasztalánál elegánsan, szája csücskében az elmaradhatatlan szivarral, s némi melankóliával szemléli a pompázatos felvonulást. A hajdani kültelki kocsiskocsmából lett divatos vendéglő termeiben szinte mindenki megfordul, aki valamit számít: nagyhercegek és szélhámosok, színészek és lecsúsztott világfik, különc festők és zenészek, tréfamesterek, végzetes szirének. Feydeau

a vaudeville-ek figuráit innen merítette (és hosszú, reggelig tartó csatangelésainak él-ményeiből), s valószínűleg ekkortájt talált rá egyik legbiztosabb dramaturgiai alapsza-bályára is, amit később a fiának vallott meg: „A vaudeville-figuráknak különle-geseknek kell lenniük, legalábbis, ami a jelle-müket illeti. Ha teremtek egy olyan figurát, amelyik valószínűleg hat, akkor azon-nal egy olyan epizodistát állítok melléje, aki még valószínűleg hat, következőképp az előző rögvest valószínűleg tűnik majd...”

Módszere hihetetlenül egyszerű. Egy átlagházaspár hétköznapi állóvizét felka-

varja valami első pillanatra jelentéktelennek tűnő apró incidens. Valamelyik szereplő, hogy elhessentse a parányi gyanút, amibe keveredett, füllent. Elköveti az első hazugságot, amit aztán hazugságok hömpölygő láncolata követ, egészen addig, amíg mindenki elveszíti a szituáció feletti kontrollját, s már senki sem tudja pontosan, mi történik a színpadon. Talán sehol, egyetlen írónál sem hazudnak annyit, mint Feydeau-nál. Ha ez sem segít, akkor menekülnek.

„Ha két szereplőnek tilos találkoznia, akkor mást sem teszek, mint folyvást szembesítem őket.” Túlzás volna persze Feydeau minden dramaturgiai varázserejét erre az alapképletre redukálni, ám nyilvánvaló, hogy a vaudeville-nek egyik legfontosabb eleme az „alkalmatlan találkozás”, a „félreértés” és a „személycsere”. Ez az a három színházi fogás, amivel az esetleg lassuló gépezetet szerzőnk folytonos mozgásban tartja, ügyesen adagolva (az alapos rutinnal előkészített) újabb és újabb félreértéseket.

Feydeau középkori farce-okból, a XVIII-XIX. századi vaudeville-ből, Beaumarchais-tól, Molière-től, de a római vígjátékokból és a commedia dell'arte hagyományából is kölcsönzi figuráit. „Onnan veszem alakjaimat, ahol találom őket...” – nyilatkozta. A leggazdagabb választékot természetesen a hűtlen férjeből kínálja. Kivétel nélkül minden háromfelvonásos darabban előfordul a hűtlenség témája (amíg a feleségek többnyire csak ott-hon unatkoznak és gondolkodnak rá, addig a férjek pásztorórára járnak, és kokottok után loholnak), a férjek majdnem mindnyájan kettős életet élnek, hazudoznak és mulatnak – egyedül vagy a barátnőjükkel, de sohasem a feleségükkel.

Feydeau bővíti a komikus tárgyak breviáriumát. Némelyik leleménye már-már a mai sci-fi történeteket idézi, s a balekben-szereplő elektromos csengő (amit azért dug-

nak a hűtlen férj lepedője alá, hogy a legalcalmasabb pillanatban üthessenek rajta), vagy az altatószék (amitől az Osztrigás Mici egész díszes társasága álomba zuhan) nyugodtan szerepelhetne a Furcsa találmányok című gyűjteményben. Mindezek a tárgyak persze csak azt szolgálják, hogy Feydeau még ördögibbé, elementárisabbá fokozhassa az örületet. Nos, ha van kapcsolat az abszurd színház és Feydeau színháza között, akkor ez az a pont. Az örület ugyanis a félreértés legtisztább formája. És Feydeau olyan mesterien fokozza félreértés-sorozatát, hogy szereplői közül nem is egy a skizofrénia határára jut.

Hasonlítanak ezek a figurák az abszurd hősökhez sok egyéb vonatkozásban is. Ugyanolyan magányosak és elszigeteltek, ki vannak szolgáltatva társadalmi előítéleteiknek, valamint az elfojtott szexuális vágy miatt érzett büntudatnak, s jellemző hasonlóság a végkifejlet is, nem történik semmi, ott tartunk, ahol az elején. Ezek a hősök nem hisznek semmiben, nincs semmiféle életcéljük, kielégítetlenül rohannak valami után, elveszítve tisztánlátásukat, emberi méltóságukat. Ha a tragédiák elkerülhetetlen végzetszerűsége láttán a borzalom, akkor Feydeau komikus végzete láttán a nevetés fojtogat bennünket.

Feydeau vaudeville-jei időzített pokolgépek, amik finoman és könnyörtelenül ketyegnek, s a hősök hiába hallják ezt a ketyegést, hiába próbálnak meg szűkülve menekülni előle, miközben fel-alá loholnak, ugyanolyan szörnyű félelmet élnek át, mint az abszurd drámák figurái; a különbség csak annyi, hogy ők nem az atomhaláltól, hanem az anyóستól vagy a hitvestől rettegnek. Nem az élet értelmét-értelmetlenségét keresik, csupán a nadrágjukat.

Ionesco Feydeau-ról

Manapság sokat hallani a feydeau-i darabok tökéletes felépítéséről, jól működő gépezetéről, amelyben a szituációk megszületnek. Feydeau darabjainak szerkezetét közelebbről megnézve, az első dolog, ami szembeötlik, a rendetlenség – híres farce-mechanizmusának az a működési elve, hogy saját magától hajtva megkerül. A jellemelek és a szituációk lényegtelenek. A teljes ritmus megváltozik. A komédiák szerkezetében a mozgás szédítően felgyorsul, az örületbe csap át, amely hasonlatos az én termékeny megszállottságomhoz. Talán ebben van a komédiák lényege – ebben a vad, szédítő mozgásban, így vértezi fel magát az Én a teljes káosszal szemben. A drámában és a tragédiában is fokozódik a tempó, ahogyan az események egymásra halmozódnak. De ott mégis minden sokkal lassabban történik, és az író részben megállítja, és más irányba tereli az eseményeket. A komédiában a cselekmény menete kikerül a szerző irányítása alól. Nem ő helyezi mozgásba a gépezetet, hanem az hajtja őt. Talán épp ez a különbség a tragédia és a komédia egy bizonyos fajtája között. Vegyünk egy tragédiát, gyorsítsuk fel, és komédiát kapunk. Vegyük el a jellemelek pszichológiai rajzolatát, és komédiát kapunk. Redukáljuk a jellemeleket társadalmi funkciójukra, vagyis tegyük őket a társadalmi gépezet foglyaivá – újfent komédiát kapunk, esetleg tragikomédiát. Feydeau előfutára a Marx-testvéreknek és más amerikai komikusoknak, akiknél minden látható közömbösséggel kezdődik, hogy aztán a legvadabb örülettel érjen véget. Hű karikatúrája ez annak, ahogyan élünk, ami nem más, mint vág-tánk a pusztulásba.

Ha egy nő nagyon beszél, semmit sem mond. Ellenben, ha nem mond semmit, az nagyon is beszédes.

G. F.

- Miért nem ölj meg a benned élő állatot?
- Képtelen volnék egy állatot bántani.

G. F.

Max Fritsch
Kérdőkív

1. Mikor látja inkább igazolva a házasság intézményét: a mások vagy a saját esetében?
2. Milyen tanácsot adott leggyakrabban másoknak?
A, Váljanak.
B, Ne váljanak.
3. Hallott már olyan kibékülésről, amely után nem maradtak sebhelyek vagy az egyik vagy a másik vagy akár mindkét oldalon?

4. Mivel magyarázza, hogy amikor eszébe jut a válás, egyből a hibát keresi önmagában vagy a partnerében?
5. Mikor idegesíti jobban a házassága?
A, a hétköznapokban.
B, ha elutaznak.
C, ha egyedül van.
D, társaságban.
E, négyszemközt.
F, este.
G, reggel.
6. Kialakul-e a házasságban a közös ízlés (amit a közös lakás bútorai sejtetnek) vagy minden egyes lámpa, szőnyeg és váza stb. megvételekor szép csendben kapitulál?

7. Mi indította a házassági fogadalom tételére?
A, a biztonság utáni vágy
B, gyerek
C, a házasságon kívüli kapcsolat okozta társadalmi kellemetlenségek: kényelmetlenség a hotelban, bosszantó pletyka, tapintatlanság, bonyodalmak a hatósággal vagy a szomszédokkal stb?
D, a szokás
E, mert a háztartás szempontjából praktikus
F, a család miatt
G, a tapasztalat, hogy a házasságon kívüli kapcsolat éppúgy megszokássá válik, fakó és hétköznapi lesz

- H, kilátás örökségre
I, hit a csodában
K, azon a véleményen volt, hogy mindez pusztán formalitás.
8. Kiegészítené-e valamivel a polgári vagy az egyházi szertartásban előírt fogadalmat:
A, nőként
B, férfiként
(A pontos szöveget szíveskedjék beírni.)
9. Ha Ön már többször is volt házas: miben hasonlítottak jobban a házasságai: ahogyan kezdődtek, vagy ahogyan végződtek?
10. Egyformán nyíltan tud viselkedni egy házaspár mindkét tagjával, ha ők maguk nem azok egymással szemben?

11. Ha a mostani házassága boldog: mivel magyarázza? (elég címszavakban)
12. Ha választhatna a boldog házasság és az ihlet, az intelligencia, az elhivatottság stb. között, amely házassága boldogságát vélhetőleg veszélybe sodorná: mi volna az Ön számára a fontosabb:
A, nőként?
B, férfiként?
13. Mit gondol, ki tudja találni, hogy jelenlegi partnere miként válaszolja meg ezt a kérdőívet? És ha nem:
14. Szeretné tudni a válaszait?
15. És fordítva: szeretné, ha partnere tudná, hogy milyen válaszokat adott?
16. Ön szerint a házasságban nincs helye a titoknak, vagy ellenkezőleg, úgy gondolja, hogy épp az egymás előtti titkaink kötnék össze?

– Hamvai Kornél fordításában – és az Örkény Színház előadásában – a színdarab címe A hülyéje

1. Marcel Achard. Idézi Jacques Lorcey In: George Feydeau. 1972.
2. Uő.
Szerkesztett, rövidített változat. A tanulmány teljes terjedelemben a Színház folyóirat 1983/11. számában olvasható
Ionesco: Expérience du théâtre. 1958.
Max Frisch: Fragebogen Rövidített változat. In: Max Frisch: Tagebuch 1966-71. 1972.
A műsorfüzetben szereplő, eredetileg idegen nyelvű szövegeket Gáspár Ildikó fordította.

Örkény István Színház 2008.
Felelős kiadó: Szirtes Tamás
Művészeti igazgató: Mácsai Pál
Szerkesztő: Boskovics Szandra
Fotó: Gordon Eszter (11., 12., 13., 14., 15.)
Grafika: Bagossy Levente
Nyomda: deMax Művek Kft.

Feydeau A hülye'je

(Le Dindon)

fordította: Hamvai Kornél

LUCIENNE ..... Kerekes Viktória
PONTAGNAC ..... Debreczeny Csaba
VATELIN ..... Széles László
RÉDILLON ..... Polgár Csaba
MME PONTAGNAC ..... Bíró Kriszta
MAGGIE ..... Takács Nóra Diána
SOLDIGNAC ..... Máthé Zsolt
ARMANDINE ..... Hámori Gabriella
PINCHARD ..... Csuja Imre
MME PINCHARD ..... Kerekes Éva
GÉROME ..... Pogány Judit
JEAN, VICTOR ..... Mohai Tamás e.h.
CLARA ..... Ruzsik Kata e.h.
FELÜGYELŐ ..... Baksa Imre m.v.

Ütőhangszereken játszik: Tömösközi László és Schlanger Tamás

Díszlet-jelmez: Izsák Lili

Ügyelő: Héricsz Anna

Zene: Lázár Zsigmond

Súgó: Jánoska Zsuzsa

Mozgás: Fejes Kitty

Asszisztens: Érdi Ariadne

Dramaturg: Gáspár Ildikó

Scenikus: Kövesy Károly

Jelmezaszisztens: Weigand Livia

Rendező:

MÁCSAI PÁL

BEMUTATÓ: 2008. NOVEMBER 7.

Az előadás támogatói:

 BUDAPEST AUTÓ

 MTC

 fideliosugó

 Klubrádió

Feydeau A hülye'je

ÖRKÉNY ISTVÁN SZÍNHÁZ

ÖRKÉNY
öi
ÖSZÍNHÁZ